

проводиться робота по визначенню стратегічних цілей та перспективних напрямів взаємодії України з міжнародними організаціями праці.

IV. Висновки. Щоб стати дійсно ефективним інструментом регулювання міждержавного обміну робочою силою, міграційна політика України у сфері регулювання міграційних процесів повинна бути продуманою і збалансованою, спиратись на досвід традиційних країн експортерів та імпортерів робочої сили.

Процес трудової міграції в Україні має тенденцію до зростання. Саме тому для більш ефективного використання трудових ресурсів слід запровадити систему моніторингу міграційних потоків населення і удосконалити законодавче забезпечення. Оскільки просто зупинити трудову міграцію неможливо, то варто використовувати її позитивні наслідки та намагатися зменшити негативні.

З метою зменшення еміграції робочої сили необхідне впровадження системи заходів, які на думку фахівців повинні мати чітке внутрішнє і зовнішнє спрямування. До числа перших належать заходи макроекономічної стабілізації та оздоровлення економіки – створення робочих місць, розширення іноземного інвестування тощо. Зовнішні заходи мають забезпечити цивілізовані форми виїзду працівників за

кордон та можливість їх вільного повернення додому, ввезення валюти, а також гарантії нашим співвітчизникам захисту їхніх трудових прав за кордоном.

1. Бідак В. Міграційні ризики трудових ресурсів: забезпечення регіонального ринку інтелектуальної праці / В. Бідак // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 2. – С. 35-40.

2. Мельник С. Мотивація населення України до міжнародної трудової міграції / С. Мельник // Україна: аспекти праці. – 2002. – № 1. – С. 42-44.

3. Петрова Т. Стан та проблеми регулювання зовнішніх трудових міграцій в Україні / Т. Петрова // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 3. – С. 37-44.

4. Прибиткова І. Зарубіжна трудова міграція як форма само зайнятості мешканців України / І. Прибиткова // Українське суспільство – 2003. Соціологічний моніторинг. – К., 2003. – С. 57.

5. Шушпанов П. Трудова міграція в Україні: проблеми обліку та аналізу / П. Шушпанов // Управління людськими ресурсами: проблеми теорії та практики. Спец. випуск: зб. наук, праць. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 995.

6. Щерба Г. Зарубіжна трудова міграція з України: сучасні виклики і регіональна специфіка / Г. Щерба // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 3. – С. 41-45.

The article is devoted to basic reasons of migration of labour population of Ukraine. Modern tendencies and consequences of labour migration are considered. The necessity of increase of efficiency of realization of migratory policy is grounded on the different stages of state institutional governance.

УДК 332.14:330.59

Буяк М. М.

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ: РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ, СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ

У статті аналізуються показники рівня життя населення як складові трьох аспектів: матеріального добробуту населення, соціального середовища та умов життя населення як в цілому по Україні, так і в регіональному вимірі. Здійснено порівняльний аналіз життєвого рівня Карпатського, Донецького та Причорноморського районів. На основі цих показників визначено місце району за фактичним станом рівня життя та обґрунтовано пропозиції щодо його поліпшення.

Ключові слова: рівень життя населення, індекс промислового виробництва, номінальні доходи населення, реальний дохід, індекси споживчих цін, середньомісячна заробітна плата, бідність, безробіття, соціальний

захист, стан здоров'я, середня очікувана тривалість життя.

I. Вступ. В умовах побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки та перспективи поступової інтеграції в європейську структуру, питання рівня життя населення є особливо актуальним. Адже високий рівень життя населення є визначальною ознакою сталого розвитку суспільства, людського капіталу, основою життєдіяльності держави. Рівень життя населення є найбільш містким показником довгострокової ефективності соціально-економічної політики, яка здійснюється в державі. Гідним партнером на світовій арені може бути лише та держава, яка здатна забезпечити якісний життєвий рівень свого народу та задовольнити життєві потреби своїх громадян.

II. Постановка завдання.

Вивчення рівня життя населення є головним аспектом розвитку держави та її регіонів. Рівень життя населення виступає одним з основних факторів економічного розвитку як на макро-рівні, так і на мезорівні, а соціально-економічний стан країни або регіону, в свою чергу, впливає на показники рівня життя населення. Аналізуючи чинники рівня життя населення, можна судити про якість людського капіталу. Інвестиції в освіту, здоров'я, вартість навчання, наявність робочих місць, вчасно виплачена гідна заробітна плата, соціальний захист – ось чинники, що з одного боку впливають на рівень життя населення, з іншого – створюють можливість розвитку людського капіталу.

Рішенню окремих задач цієї проблеми присвячені роботи багатьох вітчизняних і закордонних учених таких як: С. Айвазяна, А. Альохіна, І. Бестужев-Лади, Д. Богині, П. Бубенко, Дж. Гелбрейта, Я. В. Белінської, М. Вороніна, М. Долішнього, С. Дорогунцова, Е. Лібанової, та інших. Досить активно питаннями цієї проблематики займається Інститут стратегічних досліджень НАН України та Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України на чолі з Е. М. Лібановою.

Актуальним питанням на даний час є аналіз рівня життя населення в регіональному розрізі за останні декілька років, особливо торкаючись періоду фінансової кризи та посткризового періоду. На жаль, розвиток регіонів України не відбувається на одному рівні, існують глибокі відмінності в різних показниках, що веде до відмінностей розвитку людини, її доходів, умов проживання а отже, і рівня життя. Особливо важливим внеском в дослідження Карпатського регіону буде порівняльний аналіз показників рівня життя населення з іншими, відмінними за розвитком, регіонами України: Донецьким та Причорноморським. Карпатський район включає Закарпатську, Львівську, Івано-Франківську та Чернівецьку області; в структуру Причорноморського входять АР Крим, Миколаївська, Одеська і Херсонська області, Донецький район складається з Донецької та Луганської областей.

Таким чином, основна мета даної статті полягає у проведенні порівняльного аналізу показників фактичного стану рівня життя населення регіонів України за останні роки, особливо увагу звертаючи на стан показників Карпатського регіону, виявити сучасні проблеми та шляхи покращення наявної ситуації.

III. Результати. Поняття «рівень життя населення» характеризує досягнутий на визначений період часу в суспільстві рівень задоволення різноманітних потреб населення: не тільки фізичних, а і соціальних, інтелектуальних, духовних, політичних, який гарантується соціально-правовим забезпеченням умов життєдіяльності населення і обмежується рівнем економічного розвитку держави або регіону. Зміст даного поняття формує інформація про доходи, споживання, зайнятість, умови праці, стан здоров'я, очікувану тривалість життя, освіту, соціальні права та гарантії тощо.

Оцінка рівня життя населення регіонів України проводиться по аспектах, що визначені як основні для категорії рівня життя населення [1]:

1. Матеріальний добробут населення.
2. Соціальне середовище.
3. Умови життя населення.

Кожен з аспектів має свою сукупність показників. Матеріальний добробут населення найбільш повно характеризує масштаби розширення населення за рівнем доходів, витрат і майнового стану. Складовими соціального середовища є соціальне самопочуття та соціальна напруга. Посилення соціальної нестабільності та напруженості в суспільстві зумовлено дією таких чинників: зростанням чисельності бідного населення, зростанням тривалого безробіття, затримками з виплатами заробітної плати, різноманітних допомог. Головною характеристикою умов проживання населення є кількісні (загальна площа житла) та якісні (обладнання житла зручностями) показники, які дають уяви про житлові умови населення регіону. Отже, розглянемо докладніше кожний аспект та його показники.

Матеріальне становище суспільства значною мірою залежить від соціально-економічного розвитку територіальної одиниці, адже регіональна структура виробництва впливає і на рівень зайнятості і на рівень оплати праці.

Аналізуючи індекс промислового виробництва регіонів за 2009 рік відповідно до попереднього 2008 року приходимо до висновків про значний спад виробництва, пов'язаний з впливом світової фінансової кризи. Серед трьох районів, що порівнюються найбільший негативний приріст спостерігався в Карпатському та склав – 29,8%. Найменший негативний приріст – у Причорноморському з показником – 15,9%. В Донецькому районі обсяг промисло-

вого виробництва знизився на 20,8%. У цілому, за підсумками 2009 р. по Україні відбулось відставання обсягів по всім видам промислового виробництва від обсягів виробництва 2008 року на 21,9%. Дані показники пояснюються значним зниженням виробництва в машинобудівній промисловості (на 45,1 %) та виробництві неметалевої мінеральної продукції (на 38,4%). В Причорноморському районі активно розвивається харчова промисловість на власній потужній сільськогосподарській ресурсній базі.

Вироблення продукції сільського господарства району характеризувалося в 2009 році, в основному, позитивною динамікою. Так в Автономній Республіці Крим вироблення збільшилось на 4,3%, В Миколаївській області – на 0,3%, в Херсонській – 0,9%, тільки в Одеській показник знизився на 8,7%.

Такий неоднаково від’ємний приріст виробництва районів свідчить про певну диференціацію розвитку, і як наслідок, зниження величини доходів населення. Як доказ вищесказаного, можна навести такі офіційні дані Державного Комітету статистики України [2]: не дивлячись на те, що номінальні доходи населення за III квартал 2009 р. порівняно з відповідним періодом 2008 р. зросли на 3,2%), а наявний дохід, який може бути використаний населенням на придбання товарів і послуг, збільшився на 3,8%, еальний дохід, визначений з урахуванням цінового фактора, – зменшився на 9,9%). Різниця між максимальними та мінімальними

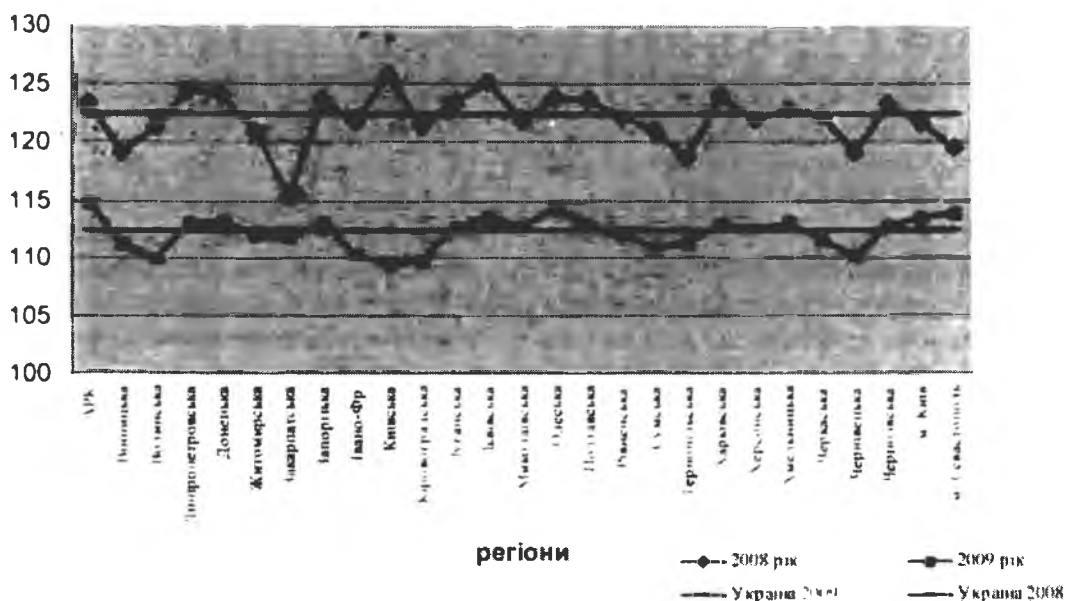
доходами на душу аселення регіонів сягає 45%, у той час як за міжнародними стандартами цей показник не повинен перевищувати 20%, що ще раз доказує регіональну неоднорідність розвитку регіонів України.

Зменшення реального доходу відбулось внаслідок посилення інфляційних процесів через вплив фінансової кризи 2008-2009 років. Так найбільший стрибок цін спостерігався у грудні 2008 року до грудня попереднього року (22,3%), у 2009 році ціни збільшилися на 12,3%.

Максимальний приріст у 2008 році був у Київській (25,6%) та у Львівській області (25,1%). Мінімальний в Закарпатській (15,4%) (Малюнок 1).

Помітно зросли в цей період ціни на освіту – до 29,2%, ціни на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива зросли на 28,2%, менший ріст цін виявився на одяг, взуття -до 4,6% та на зв’язок – до 5%. Найвище ціни на освіту піднялись у Львівській (до 39,2%) та Чернігівській (38,1%) областях. Також відбулося збільшення цін на алкогольні напої та тютюнові вироби, що пов’язано зі спеціально спрямованими заходами уряду на зменшення споживання шкідливих продуктів.

Зберігався розрив між мінімальним і максимальним рівнем середньомісячної заробітної плати. Вищою за середній рівень в Україні (1916 грн.) на 2009 рік та серед районів, що порівнюються заробітна плата була зареєстрована в Донецькому (в середньому 1995 грн.).

Малюнок 1. Індекси споживчих цін за регіонами у 2008 – 2009 роках (грудень до грудня попереднього року), розраховано за даними [3],[4]

невиплати заробітної плати післякризового періоду.

Вартим уваги є той факт, що серед досліджуваних районів найбільша частка працівників у вересні 2009 року, яким виплачено заробітну плату меншу за прожитковий мінімум (669 грн.) була в Причорноморському районі – 13,6%, найменша – в Донецькому та склала 7,7%), в той час, як у Карпатському – 12,7%. Негативні тенденції на ринку праці й посилення відповідних соціальних ризиків погіршувались під впливом поширення практики вимушених адміністративних відпусток та скорочення робочого дня.

В результаті таких негативних подій як не виплата або затримка заробітної плати, масове скорочення працівників, виплата заробітної плати нищої за прожитковий мінімум, вимушені адміністративні відпустки та інших, значно зростає соціальна напруга в суспільстві, незадоволення матеріальним становищем, за-

більше потерпають від бідності в Україні сім'ї з дітьми, особами з обмеженими можливостями або непрацюючими особами працездатного віку.

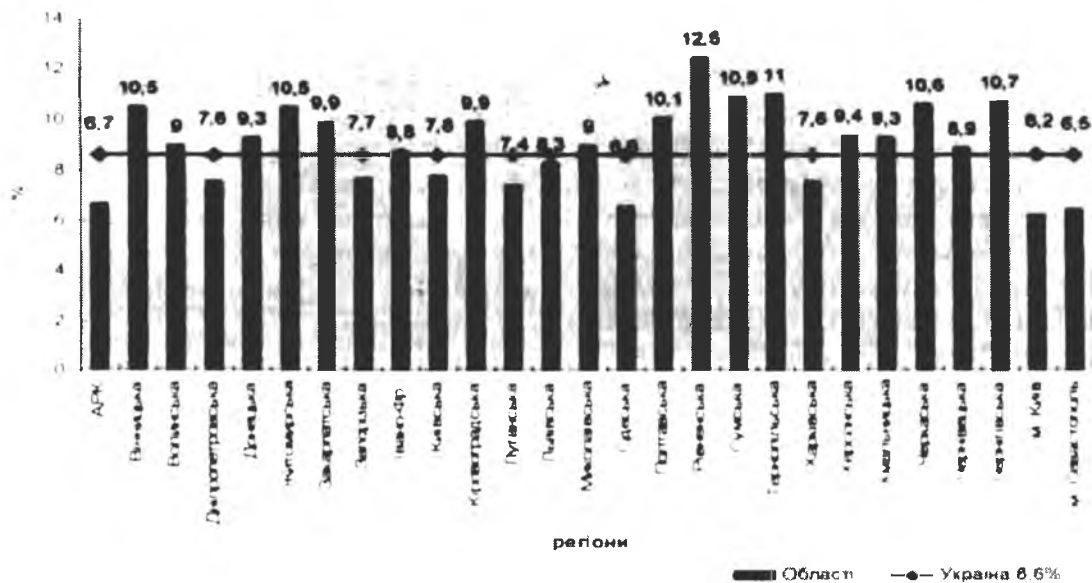
Зростання обсягів зареєстрованого безробіття населення у віці 15-70 років підтверджує та посилює факт бідності в Україні. У січні-вересні 2009 року ріст безробіття спостерігався у 17 регіонів країни (Малюнок 3).

Щодо районів, які порівнюються, найсуттєвіше безробіття спостерігалось в Карпатському та Донецькому (9,0 та 8,4% відповідно) та менше в Причорноморському (7,9%), можливо це пов'язано з наявністю сезонних робіт в курортний період.

Проте, у січні 2010 року рівень безробіття незначною мірою знизився.

Найбільший приріст безробіття був у Полтавській, Хмельницькій, Тернопільській та Вінницькій областях (від 3,8% до 5,5%) [5].

Полегшують критичний стан безробіття та

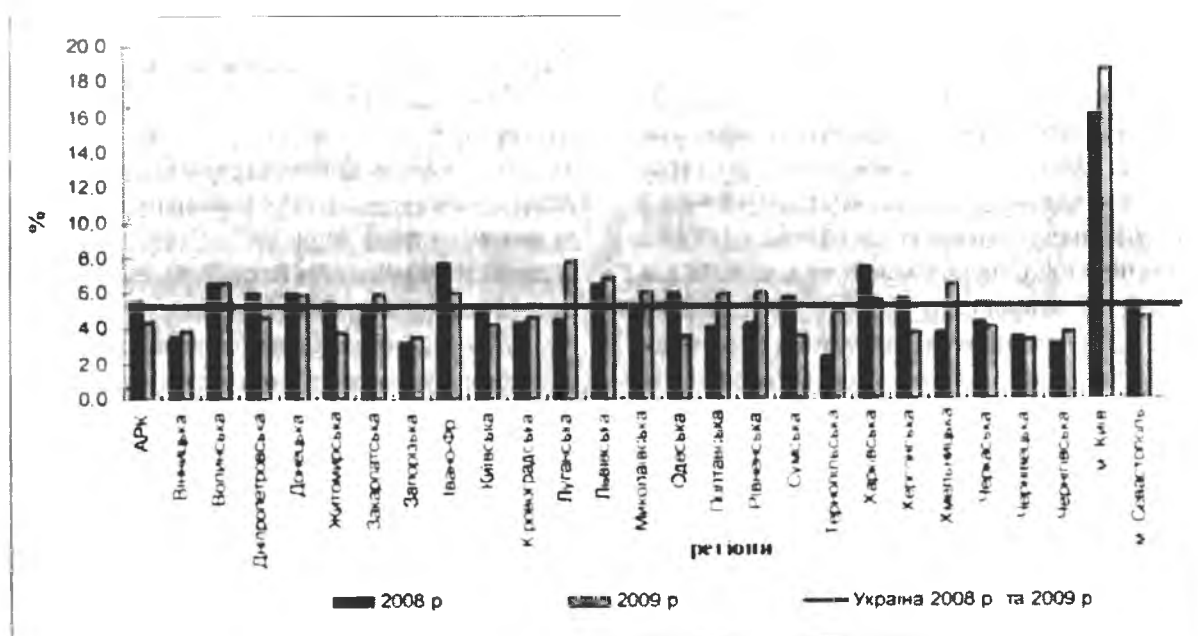

Малюнок 3. Рівень безробіття населення у віці 15-70 років (за методологією МОП), (у січні-вересні 2009 року), розраховано за даними [4]

гальна кількість злочинів, як спроб прогнати сім'ю, посилюються показники бідності.

Динаміка бідності в Україні показує, що більшість соціальних виплат не мають суттєвого впливу на ризики відносної бідності. За даними моніторингу бідності 2008 року, 28,2 % населення України належить до категорії бідних, а 15 % – до злиднених [2]. Питома вага найбіднішого прошарку серед бідного населення залишається на рівні 50,6 %. Най-

бідності соціальний захист та соціальне забезпечення державою кожного місяця зменшується. За сприяння державної служби зайнятості у січні 2010 року було працевлаштовано на 25% осіб менше ніж у січні 2009 року. Проте, в 2009 році рівень працевлаштування в Україні залишився таким самим як і в 2008 та становив 5,3%), а в деяких регіонах навіть зріс. (Малюнок 4).

Малюнок 4. Рівень працевлаштування, % (відношення кількості незайнятих осіб, працевлаштованих державною службою зайнятості, до загальної кількості осіб, які перебували на обліку впродовж звітного періоду) розраховано за даними [2]

За підсумками опитування держаним комітетом статистики населення України щодо стану здоров'я [2], виявилось, що в 2009 році 45% > населення (у 2008 р. – 44%>) оцінювало стан свого здоров'я як «добрий». У середньому майже кожна друга особа серед дорослих вважала стан свого здоров'я «задовільним». Оцінила стан свого здоров'я як «поганий» кожна десята пересічна особа (у 2008 р. – кожна дев'ята). Найбільша частка населення, яке оцінило стан свого здоров'я як «добрий», відмічена у Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській, Чернівецькій, Волинській областях, Автономній Республіці Крим, Одеській, Полтавській, Миколаївській та Рівненській областях (63-50%), а найнижча – у Житомирській, Кіровоградській областях, у місті Києві, у Черкаській, Чернігівській, Донецькій та Київській областях (40-27%). При цьому для Донецької області та м. Києва характерні високий рівень урбанізації та розвитку промисловості. Для інших регіонів з низькою оцінкою стану здоров'я населенням характерна вища, порівняно з середньою по країні, частка осіб похилого віку у структурі населення. Найбільш поширеними хворобами були гіпертонія та серцеві захворювання. Стан здоров'я значною мірою пов'язан із негативним впливом несприятливих екологічних, техногенних факторів та психоемоційних перевантажень, притаманних способу життя мешканців сучасних міст, особливо мегаполісів. Доступність медичної допо-

моги значною мірою залежить від фінансової спроможності домогосподарств. Таким чином, серед досліджуваних районів Донецький є найгіршим щодо стану здоров'я населення. Серед причин такого стану треба назвати в першу чергу високий рівень промислового виробництва, що забруднює навколишнє середовище, а як наслідок створює екологічні проблеми району, що вкрай негативно позначається на здоров'ї населення.

Одним з найголовніших показників рівня життя населення є середня очікувана тривалість життя при народженні людини. Помітно вирізняється серед досліджуваних районів Карпатський з середньою тривалістю життя 70,18 років. Найбільший показник в Івано-Франківській та Львівській областях (70, 70 та 70, 62 відповідно). Трохи нижчий рівень життя в Причорноморському районі – 67,21 рік, та ще нижчий в Донецькому – 66,97 років. Така низька тривалість життя, знов ж таки, пояснюється проблемами екологічної забрудненості в районі.

Щодо умов проживання населення, варто проаналізувати такі показники як обсяги будівельних робіт, житловий фонд в метрах квадратних на 1 жителя, обладнання житловим фондом.

Аналізуючи обсягів будівельних робіт за 2009 рік, приходимо до висновку про значне скорочення, що відбулося за всіма основними видами будівельної діяльності. На загальну тенденцію найбільше вплинула діяльність під-

приємств, що займаються будівництвом будівель і споруд, які скоротили обсяги будівництва будівель (на 54,5%), мостів, метрополітену (на 50,6%) [6].

Значно зменшили обсяги виконаних робіт порівняно будівельники Волинської області на 63,9% (у зв'язку зі зменшенням обсягів будівництва мостів, житла та реконструкції виробничих приміщень) та Івано-Франківської - на 59,6% (в основному через скорочення обсягів робіт із розвідувального буріння, проведення берегоукріплюючих робіт і житлового будівництва). Зниження обсягів будівництва, пов'язаного з кризовими явищами в країні, негативно впливає на житлове забезпечення, розвиток інфраструктури та покращення рівня життя населення.

Загальний житловий фонд у 2008 році у середньому на одного жителя в Україні склав 22,8 метрів квадратних. Найбільша забезпеченість житлом на одну особу в Київській області – 30,2 м кв. Найменша в Криму, Запорізькій, Одеській областях (по 22,0 м кв.). Таким чином, чітко викреслюється регіональна диференціація щодо забезпечення житлом. Донецький район виділяється за цим показником (22,85 м кв.) серед Причорноморського та Карпатського (з показниками 21,45 м кв. та 21,95 м кв. відповідно).

Здійснюючи моніторинг обладнання житлової площі по Україні, за 2008 рік виявлено, що найбільший відсоток будинків обладнано газом – 83,1%. Центральним опаленням обладнано 59,6%, водопроводом – 57,8%, каналізацією – 55,6%, ваннами та душовими – 52,4%, гарячою водою – 41,3%, підпологовими електроплитами – 3,6%) [3]. Досить сильна диференціація за вищеперерахованими показниками спостерігається по регіонах. Так, водопроводом найбільше обладнано будинків, в АР Крим (78,9%) в Донецькій та Дніпропетровській області (72,4% та 70,0%). Найменше – в Вінницькій області (28,8%). Аналізуючи такі показники потрібно враховувати розбіжності в кількості міст та сіл в області, адже сільські приміщення є менш пристосовані до зручних умов проживання. Каналізацією найбільше забезпечено будинків в Криму (75,3%), найменше в Вінницькій області (27,8%), опаленням, максимально – в Харківській області (81,3%), мінімально – в Чернівецькій.

Таким чином, за забезпеченням обладнання житлових умов районів, що порівнюються

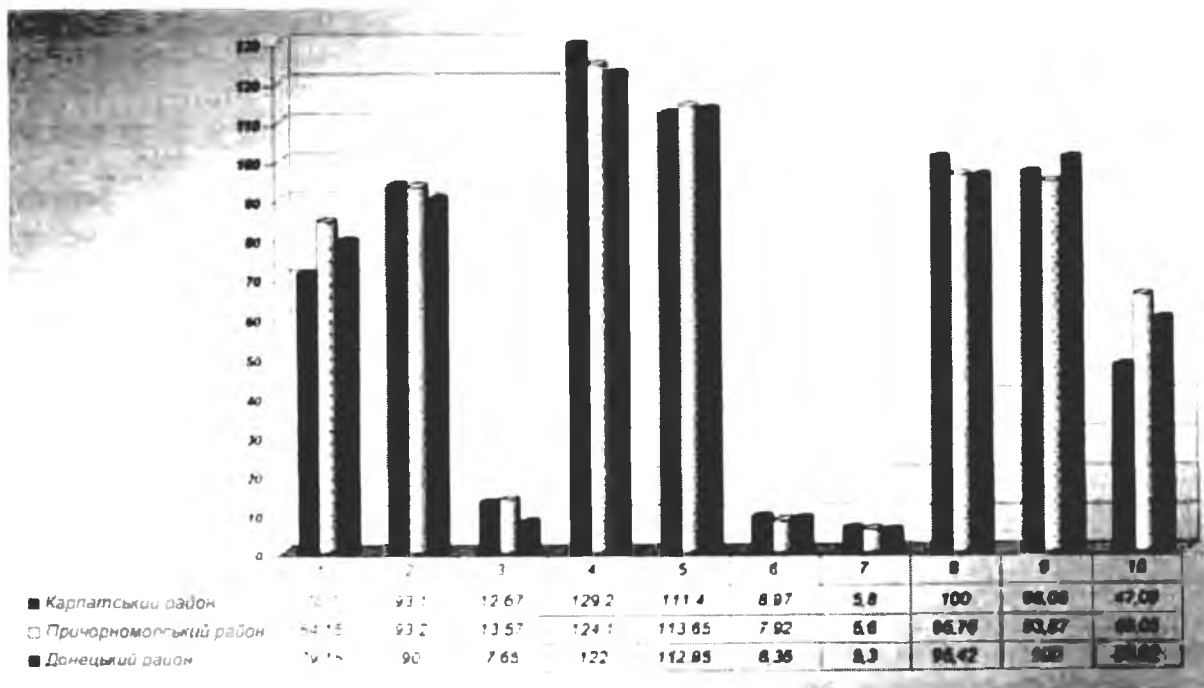
перше місце займає Причорноморський район, друге місце – Донецький і на останньому – Карпатський.

IV. Висновки. Проаналізувавши основні показники соціального, економічного, демографічного розвитку досліджуваних районів, порівняємо значення між собою. За значенням проставимо місце кожному району по кожному показнику та шляхом визначення середньої арифметичної місць, визначимо рівень життя населення в кожному (Малюнок 5).

Таким чином, за результатами досліджень виявлено, що найвищий рівень життя населення спостерігається у Карпатському районі, який займає західну частину країни, на другому місці знаходиться Донецький район – представник сходу, а останнє займає Причорноморський район, що знаходиться на півдні (Малюнок 6).

Варто акцентувати увагу на тому, що рівень життя населення регіонів України є досить низький. Недостатня оплата праці, особливо в таких сферах як охорона здоров'я та освіта, збільшення відсотку хворих громадян, неможливість отримання належної медичної допомоги посилюють соціальну напруженість в суспільстві. Крім того відчутні наслідки фінансово-економічної кризи, про що свідчать тенденції невиплати заробітної плати; зростаючий рівень бідності в Україні; скорочення обсягів будівельних робіт; підвищення цін на продукти споживання. Фінансово-економічна криза відчутно відобразилася на рівні життя громадян України. Загострилися проблеми невиконання основних показників соціального розвитку країни, розроблених урядом на 2009 р.

Отже, раціональним виходом із даної ситуації буде не тільки створення нових, після кризових програм соціально-економічного розвитку окремого регіону з урахуванням загальнодержавної стратегії регіонального розвитку, а разом з тим активний контроль за їх виконанням. Потрібно розвивати економічний та соціальний потенціал кожного регіону, давати всі умови формуванню та розвитку людського капіталу. Програми повинні включати заходи щодо підвищення рівня життя населення на основі реалізації їхнього права на працю та забезпечення ефективного використання людського потенціалу нації; заходи щодо оптимізації структури зайнятості, трансформації системи оплати праці та удосконалення регулювання ринку праці в процесі кризової та післякризової адаптації економічних суб'єктів. Тільки та-

Малюнок 5. Порівняльний аналіз показників рівня життя населення районів, де:

1. Індекс промислового виробництва %, (2009 рік).
2. Приріст реальної заробітної плати за 2009 рік, %;
3. Частка працівників, яким нарахована заробітна плата нижча за прожитковий мінімум %, (вересень 2009).
4. Приріст заборгованості із виплати заробітної плати %, (на Ісічення 2010 року).
5. Індеси цін (грудень 2009 до грудня 2008 року), %.
6. Рівень безробіття населення, % до економічно-активного населення (січень-вересень 2009 рік).
7. Рівень працевлаштування % (відношення кількості незайнятих осіб, працевлаштованих до загальної кількості осіб, які перебували на обліку впродовж звітного періоду) за 2009 рік.
8. Середня очікувана тривалість життя при народженні % до максимального значення серед районів, що порівнюються, (2007-2008 рр.).
9. Забезпеченість житлом на 1 жителя % до максимального значення серед районів, що порівнюються, (2008 рік).
10. Обладнання житловим фондом %, (2008 рік).

Малюнок 6. Місце району за рівнем життя населення

ким шляхом можна буде, підвищити рівень життя населення України, сформувавши гідний людський капітал та забезпечити гідний розвиток держави.

1. Рівень життя населення України / ПАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики України; За ред. Л. М. Черенко. – К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. – 428 с.

2. Державний комітет статистики України / Статистична інформація 2008-2009 рр. // www.ukrstat.gov.ua.

3. Веб-сайти Головного управління статистики Івано-Франківської області та інших регіонів України / Статистична інформація за 2008-2009 рр.

4. Державний комітет статистики України / Соціально-економічний розвиток регіонів України за 2009 рік.

5. Державний комітет статистики України / Доповідь Про соціально-економічне становище України за січень 2010 рік.

6. Державний комітет статистики України / Доповідь Про соціально-економічне становище України за 2009 рік.

7. Державний комітет статистики України / Соціально-економічний розвиток регіонів України за січень 2010 року.

8. Романюк М. Д. Вплив глобалізаційних процесів на демографічний та соціально-економічний розвиток Карпатського регіону // Вісник Прикарпатського університету. Економіка. – Івано-Франківськ: Плай. – 2009. Вип. 7. – С. 9-13.

This article analyzes the indices of living standard as a part of the three aspects: material welfare, social environment and living conditions as in general in Ukraine so that separately in the regions. The comparative analysis of living standards of the Carpathian, Donetsk and Pruchornomorsky regions is conducted. Based on these indices the place of the region is determined and the proposals for improvement of living standard are developed.

УДК 330.59:316.344

Васильєв О. А.

ОЦІНКА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА УМОВАМИ ЖИТТЯ

У статті розглядається новий підхід до вивчення диференціації населення, що враховує різний рівень доступності домогосподарств до окремих товарів та послуг. Автор проаналізував характер розподілу населення України в залежності від кількості наявних в домогосподарстві позбавлень в умовах життя. Також проведено порівняльний аналіз диференціації населення за рівнем позбавлень та за доходними характеристиками.

Ключові слова: депривація (позбавлення), диференціація населення, умови життя.

I. Вступ. Традиційно диференціація населення з точки зору рівня життя здійснюється на основі розподілу його за обсягом отримуваних доходів або інших поточних ресурсних показників. Одним з наслідків соціально-економічних перетворень в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. стало посилення процесів розшарування населення з виділенням незначної частини з надвеликими доходами, частини – з дуже низькими та більшості, доходи яких наближені до середніх, але дійсні умови життя можуть відрізнитись суттєво. Виникає потреба в додаткових критеріях диференціації, які б враховували різні аспекти добробуту та доступності до матеріальних та нематеріальних благ.

В економічній науці аналіз доступності для населення різноманітних умов життя розвивається в рамках концепції депривації (позбавлення). Однією з перших робіт у цьому напрямку є праця П. Таунсенда [1], присвячена дослідженню різних аспектів умов життя британців. Він розробив індекс відносної депривації, за допомогою якого поділив усе населення на дві групи – тих, що зазнають суттєвих позбавлень в умовах життя, та тих, що зазнають незначних позбавлень або не зазнають взагалі. Подальший розвиток проблема отримала в роботах Дж. Мак та С. Ленслі [2], Т. Каллана, Б. Нолана та К. Вілана [3, 4], Б. Халлерода [5, 6], А. Макколі, М. Можиної, Л. Овчарової [7], Р. Меннінга та Н. Тихонової [8] та інших.

II. Постановка завдання. Метою статті є виявлення характеру розшарування населення України за ступенем доступності до різноманітних умов життя. Продовжуючи традиції поєднання прямого та консенсусного підходів, дослідження базується на самооцінці домогосподарствами власних умов життя, яка виявлена в результаті проведення вибіркового опитування у 2007 р., що входило окремим модулем до Обстеження умов життя домогосподарств, яке здійснюється Держкомстатом України на постійній основі. На відміну від усіх попередніх досліджень, концепція депривації зас-